

FRAMTIDENS LÄRMILJÖER

- Vägledning för att skapa goda lärmiljöer i framtida kommunala förskolor och skolor i Nacka

”Öppenhet och mångfald. Vi har förtroende och respekt för människors kunskap och egna förmåga – samt för deras vilja att ta ansvar.”

Ingen kan med full visshet säga hur livet i Nacka kommer att gestalta sig i framtiden. Vi är dock förvissade om att Nackas kommunala förskolor och skolor kommer att vara en viktig del i barns och elevers utbildning idag och i den framtid vi går tillmötes. Vi tror på Nacka stad, där det livslånga lärandet är en naturlig del av medborgarnas liv och där utbildningsbehovet från förskola till universitet kan tillgodoses. Utbildningen i Nackas kommunala förskolor och skolor är den livgivande pulsen som driver stadens utveckling framåt.

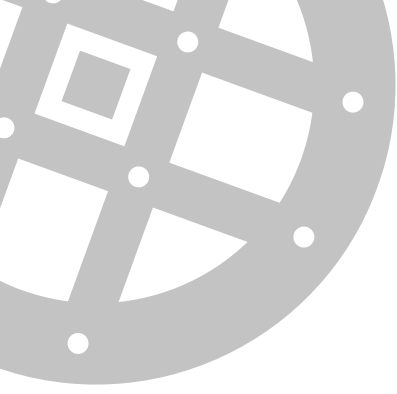
Nackas kommunala förskolor och skolor har under många år visat goda studieresultat och har därför många nöjda barn, elever och föräldrar. Kvalitén som erbjuds har gjort att våra kommunala förskolor och skolor är en avgörande del av Nacka kommuns varumärke såväl inom kommunen som i Sverige och internationellt. Den höga standarden på utbildningsnivån är en viktig faktor för att locka nya medborgare till Nacka, såväl nu som i framtiden. Det är därmed av stor vikt att framtida förskolor och skolor blir optimala miljöer för lärande och kunskapsutveckling, vilket är detta vägledningsdokuments övergripande syfte.

En viktig del i vår verksamhet för barn och elever är att vi vågar vara nytänkande och leda utvecklingen av morgondagens förskola och skola.

Våga göra - Våga dela

NACKAS KOMMUNALA SKOLOR

SAMMANFATTNING

Framtidens förskolor och skolor inom Valfärd skola

I detta vägledningsdokument listas och motiveras fyra ledord som är centrala vid kommande byggnationer av kommunala förskolor och skolor i Nacka kommun. Dessa ledord ska ses som riktlinjer och vägledning i möten med olika kommunala enheter, arkitekter och andra inblandade aktörer och syftar till att säkerställa att framtida kommunala förskolor och skolor blir optimala för lärande och kunskapsutveckling.

KREATIVITET

Lärmiljöerna ska utformas för att:

- vara inspirerande mötesplatser
- ge utrymme för skapande och gestaltning
- skapa förutsättningar för användning av tidsenliga lärverktyg/modern teknik

FLEXIBILITET

Lärmiljöerna ska utformas för att:

- skapa förutsättningar för såväl samarbete och interaktion som integritet och reflektion
- vara anpassningsbara och möjliga att påverka, på kort sikt
- vara anpassningsbara och möjliga att påverka, på lång sikt
- vara möjliga för andra aktörer att nyttja

TRYGGHET

Lärmiljöerna ska utformas:

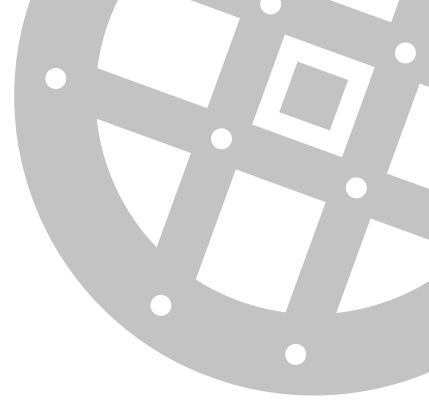
- så att barn/elever blir sedda och inkluderade
- för att skapa god arbetsmiljö och motverka kränkningar
- för att vara välkomnande

HÅLLBARHET

Lärmiljöerna ska utformas för att:

- bidra och inspirera till social hållbarhet
- bidra och inspirera till god hälsa
- bidra och inspirera till ekologisk hållbarhet
- bidra och inspirera till ekonomisk hållbarhet

PROCESSEN

För varje ny förskola och skola som ska byggas behövs en lokalt förankrad process, som i möjligaste mån involverar dem som ska använda och utveckla lärmiljöerna och som ger ledorden en djupare och kontextuell innebörd. De sammanfattande punkterna under varje ledord kan med fördel formuleras som frågor (se bilaga 3) och användas i den lokalt förankrade process som krävs för att ge ledorden innebörd och därmed skapa godast möjliga lärmiljöer för barn och elever.

Varje lärmiljö som skapas behöver ha ett genomtänkt och definierat syfte som innebär att utrymmet kan nyttjas till ett eller flera specifika ändamål. Detta ställer höga krav på att varje del av en förskolas/skolas utformning, inkl. utemiljöer, har diskuterats och dokumenterats utifrån syfte och användningsområde. Med lärmiljöer avses i detta vägledningsdokument alla de miljöer som skapas när förskolor och skolor utformas, såväl inne som ute.

Detta vägledningsdokument kompletteras med Nacka kommuns "Generellt lokalprogram skola", där en genomgång av grundläggande krav vid nybyggnationer görs. Med det senare avses krav som ställs vid byggnationer av förskolor och skolor utifrån policydokument, t.ex. avseende säkerhet och utrustning, men även riktlinjer kring t.ex. kvadrat per barn/elev som tagits fram inom Nacka kommun. Detta dokument, "Framtidens lärmiljöer", är ett vägledningsdokument för att skapa goda lärmiljöer inom våra kommunala förskolor och skolor; det generella lokalprogrammet specificerar olika krav som ska uppfyllas i samband med byggnationer. Dokumenten ska därför ses som kompletterande och fyller sin funktion i olika faser i planering och genomförande av nybyggnationer av förskolor och skolor.

Nedan görs en fördjupad genomgång av de fyra ledorden. Dokumentet avslutas med bilaga 1 "Uppdragsbeskrivning styrgrupp", bilaga 2 "Källor och inspiration" och bilaga 3 "Vägledningsfrågor".

KREATIVITET

Framtidens kommunala förskolor och skolor ska utformas för att vara kreativa mötesplatser som utmanar och inspirerar barnen/eleverna. Det ska finnas arenor för att skapa och gestalta sitt lärande och växa som individer, såväl i de inne- som utemiljöer som skapas.

Barn och elevers möjlighet att uttrycka och gestalta sitt lärande måste även innefatta förutsättningar att använda moderna lärverktyg och interaktiva mötesplatser.

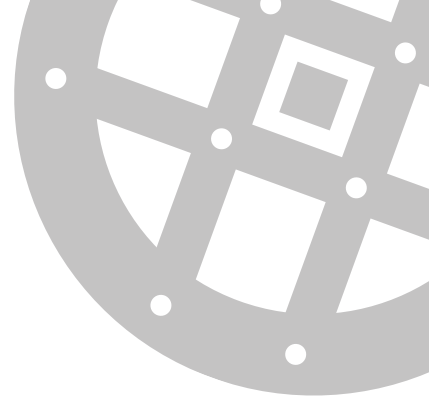
Ledordet kreativitet har därmed främst ett pedagogiskt perspektiv, då skapande, gestaltning och användning av tidsenliga lärverktyg syftar till att öka förutsättningarna för barn och elevers lärande och kunskapsutveckling. Men begreppet mötesplatser har en vidare betydelse. Det handlar dels om att skapa inspirerande mötesplatser för barn och elever i den dagliga verksamheten, dels om de aktiviteter lokalerna kan nyttjas till utanför "skoltid" och eventuellt parallellt med förskolans/skolans verksamhet. Med mötesplatser menas därmed även möten med andra verksamheter som på olika sätt kan berika kreativiteten.

Sammanfattning

Lärmiljöerna ska utformas för att:

- vara inspirerande mötesplatser
- ge utrymme för skapande och gestaltning
- skapa förutsättningar för användning av tidsenliga lärverktyg/modern teknik

FLEXIBILITET

Ett effektivt nyttjande av en förskolas/skolas lokaler förutsätter ett flexibelt förhållningssätt. Inom ramen för en skolas inre och yttre miljöer måste möjligheter finnas att påverka lärmiljöerna utifrån olika aktivitetens syfte, innehåll, grupsammansättning och pedagogiska upplägg. Flexibilitet handlar därmed om samspelet mellan arkitektur och lärande, dvs. att skapa gynnsamma miljöer för samlärande som kan förändras över tid och se olika ut för olika individer.

Av stor vikt inom ledordet flexibilitet är det ekonomiska perspektivet, där möjlighet att ställa om lokalens användning på såväl kort som lång sikt skapar förutsättningar för ett ekonomiskt fördelaktigt nyttjande. Förskolor och skolor måste även utformas för att vara omställningsbara och anpassningsbara till andra verksamheter och syften. Verksamheter som vi idag kanske inte har, eller känner till.

Sammanfattning

Lärmiljöerna ska utformas för att:

- skapa förutsättningar för såväl samarbete och interaktion som integritet och reflektion
- vara anpassningsbara och möjliga att påverka, på kort sikt
- vara anpassningsbara och möjliga att påverka, på lång sikt
- vara möjliga för andra aktörer att nyttja

TRYGGHET

En viktig grundförutsättning för att elever ska kunna utvecklas och lära är en trygg miljö där alla känner sig välkomna. Förskolans/skolans lokaler måste utformas för att det ska vara tydligt och enkelt att orientera sig. Verksamhetens kärnvärden bör möta barn, elever och besökare när man kommer till och vistas i verksamheten.

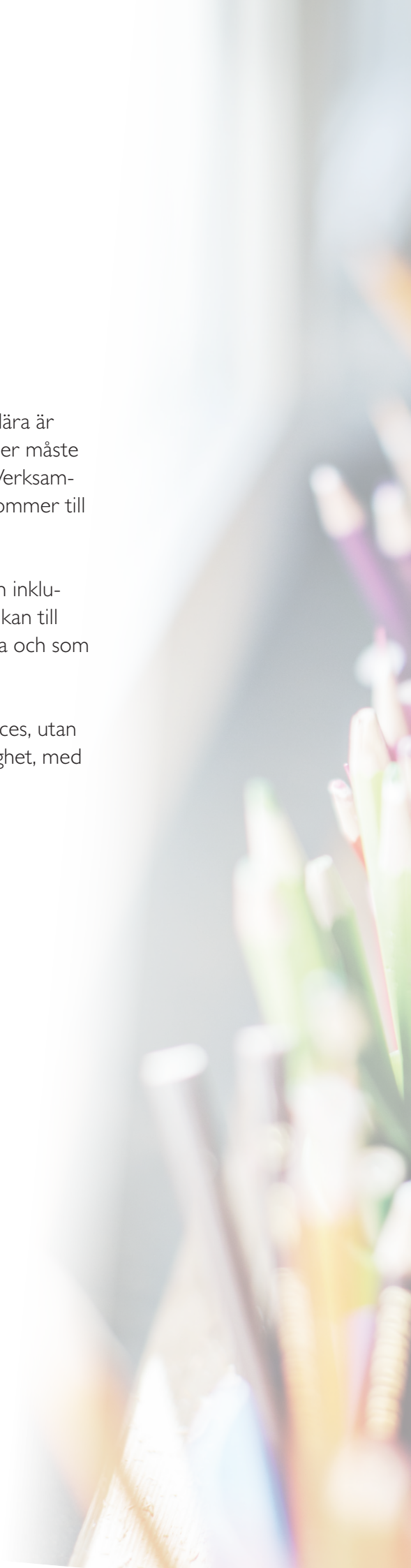
Lärmiljöerna kan bidra till trygghet genom att skapa gemenskap och inkludering, genom att elever blir sedda och känner sig delaktiga. Detta kan till exempel skapas genom ytor som är gemensamma och transparenta och som därmed ökar möjligheten till samspel barn/elever och vuxna.

Det som förordas är dock inte helt öppna ytor, så kallade open spaces, utan snarare miljöer som kombinerar öppenhet och inkludering, samhörighet, med möjlighet till koncentration och reflektion.

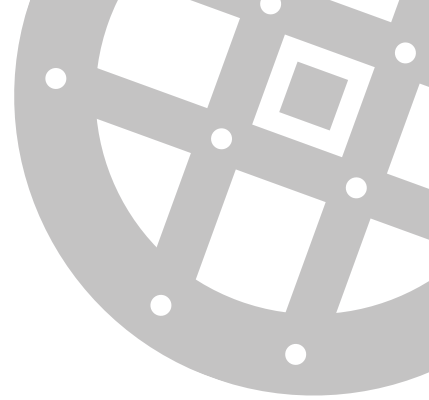
Sammanfattning

Lärmiljöerna ska utformas:

- så att barn/elever blir sedda och inkluderade
- för att skapa god arbetsmiljö och motverka kränkningar
- för att vara välkomnande

HÅLLBARHET

Skolmiljön skall spegla den omvärld som vi vill se i framtiden.

I samband med nybyggnationer av förskolor och skolor finns unika möjligheter att skapa långsiktig hållbarhet. Genom att bygga energieffektivt och med medvetna materialval skapar vi förutsättningar för ekonomisk hållbarhet såväl som ekologisk hållbarhet. Genom att skapa naturliga förutsättningar för lek, rörelse och fysiska aktiviteter skapar vi förutsättningar god hälsa och social hållbarhet.

Om byggnader och lärmiljöer kan inspirera och innebära lärtillfällen i sig, t.ex. genom att förskolan/skolan producerar ett nettotillskott av el, är det ytterligare en aspekt som kan tillföra undervisningen fler dimensioner. Genom att byggnader och lärmiljöer har ett tydligt hållbarhetsperspektiv skapas därmed förutsättningar för ett pedagogiskt användande av de lärmiljöer som skapas, vilket bidrar till ett lärande för hållbar utveckling.

Sammanfattning

Lärmiljöerna ska utformas för att:

- bidra och inspirera till social hållbarhet
- bidra och inspirera till en god hälsa
- bidra och inspirera till ekologisk hållbarhet?
- bidra och inspirera till ekonomisk hållbarhet

UPPDRAGSBESKRIVNING STYRGRUPP

Nacka kommun står inför en omfattande expansion och prognosen är att Nacka till år 2030 ska växa med 50 000 invånare. Merparten i kommunens västra delar runt Sicklaön, men även övriga delar förväntas förtätas och utvecklas. En viktig faktor som bidrar till denna utveckling är den så kallade tunnelbaneuppbyggnaden, vilken innebär att tunnelbana kommer att byggas till Nacka Forum, eventuellt vidare till Orminge.

Den expansiva fas Nacka går in i kommande år innebär att det kommer finnas behov av nya förskolor och skolor. Det är av den anledningen viktigt att vi, Välfärd skola, i ett tidigt skede är med i denna process.

Uppdragsbeskrivning styrgrupp "Välfärd skola bygger förskolor och skolor"

Huvuduppdraget för styrgruppen är att ta fram ett dokument som definierar ett antal punkter som är viktiga för Välfärd skola vid nybyggnationer av förskolor och skolor. Punkterna ska sedan motiveras, i möjligaste mån med stöd av styrdokument och undersökningar/forskning. Punkterna ska även ligga i linje med den varumärkesplattform som Välfärd skolas/Nackas kommunala skolors kommunikation vilar på. Grundläggande att ta ställning till är: Hur vill vi att framtidens förskolor och skolor ska utformas?

- Ur ett pedagogiskt perspektiv (lärmiljöer)?
- Ur ett miljö/hållbarhetsperspektiv?
- Ur ett ekonomiskt perspektiv?
- Ur ett trygghetsperspektiv (inkl. hälsa och psykosocial miljö)?

Hur kan dessa olika perspektiv integreras i ett antal kärnpunkter?

Ett utkast ska presenteras runt årsskiftet 2014/2015 för att vidareutvecklas under våren.

Ett dokument i linje med direktiven ovan ska finnas färdigt juni 2015.

Upplägg

Styrgruppen kommer att träffas vid tre tillfällen under hösten 2014 och tre tillfällen under våren 2015. Styrgruppens uppdrag är att föra diskussioner utifrån uppdragsbeskrivningen och de olika aktiviteter som planeras (se nedan). Styrgruppens arbete ska leda fram till det dokument som ska vara färdigt i juni 2015.

Jonatan Lannemar, i samarbete med Robin von Euler, ansvarar för dokumentet. Styrgruppens medlemmar förväntas läsa och kommentera olika utkast.

Styrgruppens medlemmar kommer även att delta i de gemensamma aktiviteter som äger rum under läsåret 2014/2015. Vilka medlemmar som deltar vid aktiviteterna kommer att variera.

Följande aktiviteter planeras:

- Workshop med lärare (Lärare och ev. övrig personal). 2-3 timmar, "idéworkshop" där lärare får komma med olika tankar och idéer om hur framtidens förskolor/skolor kan utformas för att skapa bästa möjliga förutsättningar för lärande och kunskapsutveckling.

- Workshop med föräldrar och elever

Inbjudan via olika föräldraföreningar (deltagande rektorer/skolor).

- Diskussioner med skolledare Välfärd skola

Presentation av utkast och diskussioner bland skolledare, Välfärd skola. Sker efter första utkast. Ersatts av minnesanteckningar från tidigare Workshop med Peter G (KSAB)

- Besök på olika förskolor/skolor

Viktigt angående upplägget/processen är att det dokument vi tar fram ska vara förankrat bland lärare/pedagoger, föräldrar, barn/elever och inte minst skolledare i våra kommunala förskolor och skolor.

Styrgruppens medlemmar:

- Tuula Aula, förskolechef Condorens förskolor
- Robin von Euler, kommunikatör Välfärd skola
- Monica Lundberg, rektor tillika förskolechef Ektorps skolenhet med förskolor
- Lena Mandel, bitr. rektor Myrsjöskolan
- Tina Pettersson, rektor tillika förskolechef Boo Gårds skola med förskola
- Gabriella Pierrou Nyström, rektor tillika förskolechef Fisksätraskolan med förskola
- Åsa Portelius, rektor tillika förskolechef Sickla skola med förskolor
- Anne Sjö, rektor tillika förskolechef Sigfridsborgsskolan med förskolor
- Oskar Sjögren, rektor YBC
- Elisabet Steglin Wahlström, förskolechef Björknäs skola
- Ann Sundman Brott, förskolestrateg Välfärd skola

Projektledare:

- Jonatan Lannemar, utvecklingsledare Välfärd skola

KÄLLOR OCH INSPIRATION

Ramprogram för förskole-/skolbyggnader - Lärmiljöer som inspirerar och stöder lärandet.
Göteborgs stad, 2014, version 2.0

Lippman, Peter, 2010. Evidence-Based Design of Elementary and Secondary Schools.
A Responsive Approach to Creating Learning Environments

Generellt lokalprogram för förskolor/skolor 1-12 år. Sundbybergs stad (Version 2014-03-12,
förhandskopia under arbete)

Funktionsprogram – så här tänker vi när vi bygger. Sollentuna kommun. (Version 20141212)

Learning landscapes. Presentation C.F. Moeller Architects, Julian Weyer, Partner, Architect maa.
(20140916)

Aktuella styrdokument: Skollag 2010:800, Skolförordning 2011:185, läroplaner för förskola,
grundskola och gymnasieskolan, Barnkonventionen.

Aktiviteter:

Workshop skolledare Välfärd skola, Nacka kommun, Djurönäset 2011

Workshop lärare Välfärd skola, Nacka kommun, YBC 141202

Workshop föräldrar, Sigfridsborgsskolan 150416

Workshop elever, Myrsjöskolan 150528

Studiebesök på förskolor och skolor där representanter från styrgruppen deltagit:

YBC, Nacka

Förskolan Kristallen, Nacka

Skapaskolan, Huddinge

Sjöstadsskolan, Stockholm

Lugnets skola, Stockholm

Kulturama, Stockholm

Vittra Södermalm, Stockholm

Förskolan Ugglan, Botkyrka

Örestads gymnasium, Köpenhamn

Hellerups skole, Köpenhamn

Vägledningsfrågor Framtidens förskolor och skolor

Hur utformas lärmiljöerna för att vara optimala för lärande och kunskapsutveckling?

KREATIVITET

Inspirerande mötesplatser som främjar lärande, skapande, gestaltning och användning av tidsenliga lärverktyg.

Hur utformas lärmiljöerna för att:

- vara inspirerande mötesplatser?
- ge utrymme för skapande och gestaltning?
- skapa förutsättningar för användning av tidsenliga lärverktyg/modern teknik?

FLEXIBILITET

Anpassningsbara lärmiljöer som främjar samlärande, varierade arbetsätt och grupsammansättningar samt ekonomiskt effektiv användning av förskolans/skolans lokaler.

Hur utformas lärmiljöerna för att:

- skapa förutsättningar för såväl samarbete och interaktion som integritet och reflektion?
- vara anpassningsbara och möjliga att påverka, på kort sikt?
- vara anpassningsbara och möjliga att påverka, på lång sikt?
- vara möjliga för andra aktörer att nyttja?

TRYGGHET

Lärmiljöer som är välkomnande, främjar inkludering, samspel barn/elever och vuxna samt motverkar kränkningar av alla slag.

Hur utformas lärmiljöerna för att:

- barn/elever ska känna sig sedda och inkluderade?
- skapa god arbetsmiljö och motverka kränkningar?
- vara välkomnade?

HÅLLBARHET

Lärmiljöer som bidrar och inspirerar till social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

Hur utformas lärmiljöerna för att:

- bidra och inspirera till social hållbarhet?
- bidra och inspirera till en god hälsa?
- bidra och inspirera till ekologisk hållbarhet?
- bidra och inspirera till ekonomisk hållbarhet?